

УДК 821.111-92:796.332

Костенко Г. М.¹, Худайбердієв Є. А.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-312м НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА ПОЛЕМІЧНОГО ДИСКУРСУ В ПУБЛІЦИСТИЦІ

Прагматична спрямованість комунікації найяскравіше виявляється у полемічному дискурсі, оскільки полеміка, що ґрунтується на відмінностях поглядів, думок комунікантів, є продуктом складної мовної діяльності, яка пов'язана з необхідністю не тільки висловити та обґрунтувати свою точку зору, а й спростувати позицію противника.

Основні компоненти, що належать до прагматики, релевантні полемічному дискурсу, наприклад, наявність провідної інтенції, оціночність, масовий адресат, міжсуб'єктність. Врахування таких факторів, як багатовікова історія полеміки як форми міжособистісного

спілкування, діалогічність, аргументованість, наявність специфічних мовних засобів, полемічних прийомів, реалізація в діалогічних та монологічних жанрах, дозволяють виділити полемічний дискурс як один із видів дискурсу. Особливість полемічного дискурсу полягає в тому, що він проявляється в рамках інших дискурсів: у науковому, політичному, педагогічному, медійному, конфліктному, сугестивному та ін., оскільки сприяє прогресу, пошуку альтернативних рішень проблем, відкриває нові можливості розвитку суспільства. Об'єктом полеміки є актуальні проблеми соціуму.

Полемічний дискурс реалізується за допомогою таких форм аргументованого мовлення, як полеміка, суперечка, дискусія, диспут, дебати, кожен з яких є складною комунікативною подією. Полеміка є діалогічним (усним і письмовим) спілкуванням компетентних у конкретній сфері діяльності суб'єктів, які мають різні (протилежні) точки зору щодо обговорюваного питання, з метою затвердження своєї позиції та спростування іншої за допомогою достатньої та переконливої аргументації. Полеміка виникає за наявності протилежної ідеї, думки, характеризується як спонтанна і непередбачувана вербальна боротьба, вона не має обмежень за часом, кількістю учасників.

Полемічний дискурс як комунікативний феномен має складну структуру, що складається з кількох рівнів.

Рівень 1. Ядерні компоненти полемічного дискурсу:

- адресність – полеміка виникає як реакція на висловлену іншим суб'єктом думку, ідею тощо;
- оціночність – висловлена думка оцінюється суб'єктом як невідповідна його картині світу, що є основою вступу в полеміку;
- наявність протилежної думки – зіткнення двох позицій на предмет, що обговорюється;
- готовність відстоювати свою точку зору – психологічний стан суб'єкта, що приймає іншу позицію як виклик і готовий висловити та обґрунтувати протилежну точку зору.

Рівень 2. Компоненти ближньої периферії полемічного дискурсу:

- інтенціональність – кожен із суб'єктів відстоює свою правоту у вербальній боротьбі з метою перемогти;
- настанова – контроль над реалізацією поставленої мети за допомогою використання конкретних мовних дій;
- аргументованість – використання аргументів для обґрунтування своєї точки зору, її захисту, а також контраргументів для нападу на супротивника;
- агональність – активне відстоювання своєї точки зору у вербальній боротьбі.

Рівень 3. Компоненти далекої периферії полемічного дискурсу:

- міжсуб'єктний – у полеміці суб'єкти репрезентують дві протилежні сторони, кожна з яких відстоює свою точку зору;

- подієво-ситуативний – полеміка може виникнути у різних ситуаціях;

- рольовий – суб'єкти не мають переваг один перед одним, тому що полеміка передбачає боротьбу ідей, поглядів, думок тощо; тому рольова нерівність виникає, якщо сам учасник бере до уваги статус, стать, рівень освіти тощо. свій чи суперника.

У результаті відбору та класифікації аргументів чи доказів були визначені найбільш частотні у статтях-рецензіях і полемічних статтях:

- аргумент до авторитетної думки;
- аргумент до оригінальних джерел;
- аргумент до історичних фактів;
- аргумент до культурних традицій;
- аргумент до здорового глузду;
- аргумент до ерудиції [1, с. 40].

Перераховані аргументи є загальними для критичних статей-рецензій та вторинних полемічних статей. Вони містять елементи полемічності, оскільки вже будь-яке прагнення переконати протилежну сторону передбачає незгоду з опонентом, з його позицією. Елементи конфлікту, як у будь-якій суперечці, тут теж присутні, тому що незгода передбачає конфлікт, спростування, перемогу власної думки. Лексично це виражається наявністю контекстуальних антонімів, наприклад, як одного зі способів розвитку або свідoctва про конфлікт.

Таким чином, полемічний дискурс – це складне комунікативне явище, в основі якого лежить взаємодія суб'єктів у вербальній боротьбі під час обговорення питання, що вимагає визначення чіткої позиції щодо нього. До сфери полемічного дискурсу входить обговорення актуальних соціальних проблем суспільства, які потребують прийняття рішення, із залученням аргументації відповідно до принципів та правил ведення полеміки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зайцева М. О. Аспекти лінгвістичного дослідження полемічного дискурсу. Полеміка як особливий тип дискурсу [Текст] // Нариси з лінгвістичного аналізу дискурсу : до проблеми типології та характеристики / за заг. ред. І. П. Липко . – Харків : «Бурун і К», 2014. – 204 с.